

Præsentation af projekterne

Indhold

Indledning	2
Baggrund for projektet	2
Dansk som andetsprog	2
Formidling af projekterne	2
Erfaringer fra projekterne	2
Korte resumeer over de enkelte skolars projekter	4

Indledning

Undervisningsministeriet bevilligede i 2005 250.000 kroner til udvikling af fagområdet dansk som andetsprog på frie grundskoler, da det er en afgørende forudsætning for et udbytterigt skoleforløb, at alle elever har gode danskundskaber. Fem skoler har efterfølgende deltaget i udviklingsprojektet på baggrund af ansøgninger fra skolerne.

Nærværende netpublikation formidler resultatet af projekterne, som har fundet sted på følgende skoler:

- DIA Privatskole og Sjællands Privatskole, København, i samarbejde
- Skt. Knuds Skole, Århus
- N. Zahles Gymnasieskole, København
- Lykkeskolen, Brabrand.

Baggrund for projektet

En af baggrundene for bevillingen var Undervisningsministeriets evaluering af dansk som andetsprog på de frie grundskoler i 2004. Denne evaluering indeholdt blandt andet følgende anbefalinger:

- Et øget fokus på dansk som andetsprog
- En styrkelse af formelle lærerkompetencer i dansk som andetsprog
- Brug af netværksaktiviteter med henblik på formidling af gode erfaringer
- En styrkelse af den enkelte skoles interne vidensdeling med henblik på at gøre dansk som andetsprog til en "kollektiv viden"
- At skolernes gode indsats i fritidsordningerne styrkes yderligere ved at sætte fokus på pædagogiske aktiviteter, der fremmer børnenes sproglige udvikling.

Herudover blev det med vedtagelsen af ændringer af friskoleloven i 2005 (lov nr. 336 af 18. maj 2005) obligatorisk for frie grundskoler at fastsætte slutmål og delmål og udarbejde undervisningsplaner for de fagområder, som folkeskolens fagkreds naturligt kan opdeles i, og for folkeskolens obligatoriske emner. I den forbindelse skal skoler, der har elever med behov for undervisning i dansk som andetsprog, senest 1. august 2008 have fastsat slutmål og udarbejdet undervisningsplaner for

fagområdet – medmindre skolen vælger at følge Fælles Mål.

Lovændringen medfører desuden, at skolerne løbende skal foretage evaluering af elevernes udbytte af undervisningen.

Antallet af tosprogede elever i de frie grundskoler har været stigende, og i skoleåret 2005/2006 udgjorde de 10,3 procent af eleverne i disse skoler.

Dansk som andetsprog

Begrebet dansk som andetsprog har to betydninger. Det beskriver både et vilkår for de elever, der ikke har dansk som deres modersmål, og et undervisningsområde for nyankomne elever og elever, der er kommet videre med sprogtilpassningen. Det omfatter således både basisundervisning for elever, der skal i gang med at lære det danske sprog, og en andetsprogs pædagogisk dimension i undervisningen af elever, der deltager i den almindelige undervisning, men som har behov for at videreudvikle deres sprogfærdighed.

Faget kan være en dimension i undervisningen og eventuelt suppleres med støtteundervisning på forskellige niveauer, i eller uden for klassen, organiseret på forskellige måder.

Formidling af projekterne

Det har været et krav til projekterne, at de har skullet implementeres på skolen og afsluttes med en evaluering – både af selve projektet og af elevernes udbytte af undervisningen. Desuden skulle projekterne have en form, der kunne formidles til andre skoler. Slutprodukterne er således en skriftlig beskrivelse af hele processen fra fastsættelse af mål, udarbejdelse af planer og implementering til evaluering og formidlingsindsats.

Nedenstående er et kort resumé af indholdet i de enkelte projekter og en sammenskrivning af de væsentligste resultater. Herefter følger de enkelte projektrapporter i en let bearbejdet udgave.

Erfaringer fra projekterne

I de fire projekter er opgaven med at udvikle fagområdet dansk som andetsprog på frie grundskoler grebet forskelligt an, men der er temaer, som er gennemgående på flere af skolerne:

- Øget fokus på undervisning i dansk som andetsprog
- Afdækning af elevernes behov for undervisning i dansk som andetsprog og den løbende evaluering
- Organisering af undervisningen i dansk som andetsprog
- Det kollegiale samarbejde om undervisningen
- Styrkelse af de formelle lærerkompetencer i dansk som andetsprog
- Skole-hjem-samarbejdet.

Inden for disse områder er der gjort nogle vigtige erfaringer, som i kort form vil blive gengivet i det følgende.

Øget fokus på undervisning i dansk som andetsprog

Fælles for alle projekter er, at fagområdet dansk som andetsprog og det dertil knyttede faghæfte, "Faghæfte 19. Fælles mål. Dansk som andetsprog", har været kendt på skolerne i et større eller mindre omfang strækkende sig fra et par enkelte lærere til hele lærergruppen. Arbejdet med projekterne har imidlertid øget forståelsen for, hvor vigtig denne dimension er, når der er tosprogede elever i klassen, eller når tosprogede elever er hele skolens elevgrundlag.

Afdækning af elevernes behov for undervisning i dansk som andetsprog og den løbende evaluering

Alle skolerne har på hver deres måde gjort erfaringer med, hvor vigtigt det er, at der sker en afdækning af elevernes behov for undervisning i dansk som andetsprog med henblik på en kvalificering af undervisningen til gavn for den enkelte elev. Ligeledes har den løbende evaluering været i fokus i flere af projekterne. En manglende afdækning vil blandt andet kunne resultere i, at der drages forkerte beslutninger om, hvorvidt et tosproget barn i børnehaveklassen er parat til at begynde i 1. klasse. For at undgå denne situation har man på N. Zahles Gymnasieskole udviklet en procedure, der kan sættes i værk, når dansk som andetsprogs-læreren skal vurdere, om et tosproget barn har behov for støtte.

Alle skolerne har på hver deres måde gjort erfaringer med, hvor vigtigt det er, at der sker en afdækning af elevernes behov for undervisning i dansk som andetsprog.

På DIA Privatskole og Sjællands Privatskole startede man projekt matematik og læsning med en test, der fokuserede på teksten og sproget frem for svære matematiske problemstillinger. Derudover bad man eleverne udfylde et spørgeskema med spørgsmål om matematik og deres forhold til faglig læsning. Denne procedure blev gentaget efter projektforsløbet, hvilket gav mulighed for at evaluere forløbet.

På Lykkeskolen er logbogsskrivning blevet introduceret som en del af projektet for at gøre eleverne mere bevidste om deres styrkesider og at udnytte dem. Logbogen kan også hjælpe eleverne til at huske informationer bedre.

I projektet på Skt. Knuds Skole har sprogbedømmelse haft høj prioritet, og der er i forbindelse med projektet udarbejdet et skema til brug for bedømmelse af elevernes sproglige forudsætninger i forhold til arbejdet med indholdslæsning. Eleverne er vurderet i begyndelsen af forløbet på områderne: kommunikation, grammatik, sociopragmatik og semantik. På baggrund heraf er der udarbejdet en helhedsbedømmelse af eleven med dertil hørende pædagogiske implikationer. Under forløbet har man taget forskellige bedømmelsesværktøjer i brug, for eksempel skriftlige opgaver, observationer af eleverne, videooptagelser, selvevaluering ved hjælp af en "skydeskive" og logbog. Der gives udtryk for, at det har været et stort arbejde, men at processen bliver nemmere, efterhånden som læreren får mere erfaring med arbejdet.

Organisering af undervisningen i dansk som andetsprog

På to af skolerne har man gennem projektet høstet erfaringer med en generel organisation af undervisningen i dansk som andetsprog.

På N. Zahles Gymnasieskole har man haft et ønske om at få dansk som

andetsprogs-undervisningen væk fra specialundervisningslokalet og ud i klassen, hvor eleverne er. Projektet har vist, at det giver mening, at dansk som andetsprogs-læreren arbejder i klassen i samarbejde med klassens dansklærer, og det var ved projektets afslutning intentionen at implementere dansk som andetsprog i den almindelige danskundervisning.

På Skt. Knuds Skole tilbydes dansk som andetsprogs-undervisningen som en dimension i dansk eller matematik, som støtte i klassen eller som holddeling. I det beskrevne forløb har fokus været på dansk som andetsprog som en dimension i faget dansk, primært organiseret som holddeling i klassen, men der har også været holdundervisning efter skoletid. Arbejdet har – som noget nyt – været organiseret i et meget tæt samarbejde med klassens dansklærer, hvilket vurderes som givtigt, men tidskrævende i indkøringsfasen. Dansk som andetsprogs-lærerens rolle har været stor i forløbet, hvilket har været hensigten, således at dansklæreren har fået indsigt i undervisning i dansk som andetsprog.

Det kollegiale samarbejde om undervisningen

Ligesom på Skt. Knuds Skole har det kollegiale samarbejde været et vigtigt udviklingsområde på de øvrige skoler.

På Lykkeskolen, hvor eleverne også får modersmålsundervisning i arabisk, har projektet netop haft som formål at initiere et fagligt samarbejde mellem modersmålslærer og øvrige sproglærere (dansk som andetsprog og engelsk). Det bærende i projektet har været samarbejdet mellem en modersmåls- og en dansk som andetsprogs-lærer for at fremme elevernes muligheder for i deres læreprocesser at trække på begge/alle deres sprog.

Projektet på DIA Privatskole og Sjællands Privatskole er bygget op som et samarbejde mellem en dansklærer og to matematiklærere. I løbet af projektet er det blevet tydeligt for lærerne, hvor vigtigt det er at arbejde tværfagligt, da hovedparten af eleverne i den indledende spørgeskemaundersøgelse svarer, at de to fag ikke har noget til fælles, og at de ikke kan se, "at matematik er en del af hverdagen, og at der er matematik alle vegne også i dansk og omvendt", som det udtrykkes i rapporten.

På N. Zahles Gymnasieskole var det kollegiale samarbejde ikke et egentligt fokusområde, men gennem arbejdet med projektet er det blevet tydeligt, at hvis arbejdet med de tosprogede elever skal fungere optimalt, kræver det langt større lærersamarbejde, end tilfældet har været hidtil.

Styrkelse af de formelle lærerkompetencer i dansk som andetsprog

I rapporterne fra N. Zahles Gymnasieskole, Lykkeskolen og Skt. Knuds Skole fremgår det, at tovholder på projekterne har linjefag i dansk som andetsprog eller efter- og videreuddannelse inden for området, og det afspejles, hvor vigtigt det er, at skolerne har lærere med spidskompetencer inden for undervisningsområdet dansk som andetsprog.

Skole-hjem-samarbejdet

På to af skolerne har projekterne resulteret i et skærpet fokus på skole-hjem-samarbejdet.

På N. Zahles Gymnasieskole viste det sig nødvendigt at inddrage forældre i et omfang, man ikke tidligere havde gjort, hvilket var en positiv erfaring i forhold til den konkrete elev i projektet. I projektbeskrivelsen konkluderes der således: "Arbejdet har også vist os, at et udvidet skole-hjem-samarbejde er

nødvendigt, og vi indkalder derfor alle forældre til vores tosprogede børn til et forældremøde, hvori vi vil forklare vores undervisning i dansk som andet-sprog, og hvordan hjemmene kan understøtte skolens arbejde, ligesom vi – i en større grad, end det gøres på de almindelige orienteringsmøder – vil orientere de tosprogede børns hjem om, hvordan det er at være elev på en dansk skole.”

På DIA Privatskole og Sjællands Privatskole har man som opfølgning på projektet udgivet pjecer på dansk, arabisk og tyrkisk til forældrene, hvor de kan læse om baggrunden for projektet og den tankegang, der ligger til grund for undervisningen. Desuden er der på forældremøder i klasserne blevet fortalt om projektet, den teoretiske tankegang er blevet forklaret, og forældrene har fået nogle enkle hjælpemidler til, hvordan de kan støtte deres børn.

Korte resumeer over de enkelte skolars projekter

Skole: DIA Privatskole og Sjællands Privatskole i København
Tema: Projekt matematik og læsning
Målgruppe: Elever på 6., 7. og 8. klassetrin
Websted: www.dia-privatskole.dk
Kontakt: Katharina Tomkow, tomkow@mail.tele.dk

DIA Privatskole og Sjællands Privatskole: Projekt matematik og læsning
Dette projekt er et samarbejde mellem DIA Privatskole og Sjællands Privatskole. Begge skoler er frie grundskoler med 100 procent tosprogede elever.

Projektets omdrejningspunkt har været faglig læsning og løsning af matematiske problemstillinger, og det bygger på viden om, at læseforståelsen har stor

betydning for elevernes skolesucces, også i matematik. Projektet er bygget op omkring en interaktiv matematikforståelsesmodel, hvilket der redegøres for i projektbeskrivelsens første del. Herefter beskrives to otte ugers forløb med de samme elevgrupper på henholdsvis 6. og 7. klassetrin og 7. og 8. klassetrin. I det første forløb blev der fokuseret på faglig læsning, det vil sige teksten og “matematikens sprog”, med udgangspunkt i CKF-området “Kommunikation og problemløsning” i Fælles Mål for matematik. I det andet forløb blev der arbejdet med tekstopgaver, der skulle demonstrere, om eleverne kunne håndtere den nye viden. Med projektrapporten følger et stort bilagsmateriale med elevernes matematikhistorier, der kan bruges som inspiration til andre.

Sidste del af projektrapporten viser, hvordan projektet er blevet evalueret, dels gennem løsning af en opgave, hvor det var sproget og en viden om verden, der var afgørende, dels gennem to omfattende spørgeskemaundersøgelser. Disse undersøgelser giver et indblik i, hvad eleverne synes er svært – samt hvorfor og hvorvidt de vurderer, at de har oplevet en fremgang eller en ændring i deres metatilgang til matematikken. Konklusionen på projektet er positiv og viser, at arbejdet har båret frugt, omend det også har været tidskrævende.

På baggrund af arbejdet har skolerne udarbejdet mål for den sproglige dimension i faget matematik og forslag til, hvordan der kan arbejdes uddybende hen imod målene.

Skole: Skt. Knuds Skole i Århus
Tema: Supplerende undervisning i dansk som andetsprog med fokus på indholdslæsning
Målgruppe: 2. klassetrin
Websted: www.sktknudsskole.dk
Kontakt: Birgitte Agersnap, Birgitte.Agersnap@skolekom.dk

Skt. Knuds Skole: Supplerende undervisning i dansk som andet-sprog med fokus på indholdslæsning
Rapporten beskriver et udviklingsprojekt om indholdslæsning i perioden april-juni 2006 på Skt. Knuds Skole i Århus, hvor cirka 25 procent af eleverne er tosprogede. Projektet er gennemført i to 2.-klasser med fokus på fire af de tosprogede elever og har sigtet mod at tilgodese de tosprogede elevers arbejde med indholdslæsning. Omdrejningspunktet har været at præsentere eleverne for metoder og strategier, som hjælper dem til at huske og forstå handlingen i de bøger, de læser.

I den udførlige projektrapport præsenteres først grundlaget for rapporten og en oversigt over det anvendte datamateriale, som indgår i den samlede vurdering af udviklingsprojektet. Herefter gives en detaljeret beskrivelse af et undervisningsforløb, der er bygget op over undervisningsmaterialet “Læsefidusen” og en evaluering af dette forløb.

En del af datamaterialet er også anvendt til at sprogvurdere de tosprogede elever i begyndelsen af forløbet, og rapporten beskriver baggrunden for vurderingen, et eksempel på en vurdering, og hvordan der er arbejdet med vurderingsprocessen. Herefter præsenteres den samlede vurdering af projektet, der også omfatter et arbejde med bogen “Mis med de blå øjne”, og afslutningsvis diskuteres og sammenholdes den supplerende undervisning med organiseringen og udviklingen af

I rapporten beskrives, hvordan der udarbejdes en procedure til hjælp for iværksættelse af støtte til tosprogede børn. Denne procedure indbefatter en vurdering af, hvilken støtte det enkelte tosprogede barn har brug for.

undervisningen på Skt. Knuds Skole gennem en toårig periode.

Som supplement til rapporten er der et omfattende bilagsmateriale bestående af undervisningsplaner, aktivitetsoversigt, observationsark m.m.

Skole: N. Zahles Gymnasieskole i København

Tema: Udvikling af fagområdet dansk som andetsprog på frie grundskoler

Målgruppe: Elever i 1. og 2. klasse

Websted: www.zahlesgym.dk

Kontakt: Lis Ingerslev, LI@zahle.dk

N. Zahles Gymnasieskole: Udvikling af fagområdet dansk som andetsprog på frie grundskoler

Rapporten er at betragte som en procesrapport, hvori der i rapportens første del redegøres for et forløb, der udspringer af et udredningsarbejde af en enkelt elev med pakistansk baggrund i børnehaveklassen. Fra skolens side er der tvivl om, hvorvidt barnet er klar til at begynde i 1. klasse, og det bliver starten på et samarbejde mellem ledelse, dansk som andetsprogs-læreren og en børnehaveklasselærer; et samarbejde, der senere udvides til også at omfatte en dansk- og matematiklærer i indskolingen.

I rapporten beskrives, hvordan der udarbejdes en procedure til hjælp for iværksættelse af støtte til tosprogede børn. Denne procedure indbefatter en vurdering af, hvilken støtte det enkelte tosprogede barn har brug for. Drejer det sig om:

- Generelle indlæringsvanskeligheder, umodenhed, manglende socialisering?
- Forsinket andetsprogstilegnelse?
- Naturlig andetsprogstilegnelse?

På denne baggrund foretages en indkredsning og beskrivelse af problemet, hvorefter indsatsen i forhold til det konkrete barn iværksættes.

Rapporten indeholder nogle interessante – og eksemplariske – overvejelser over, hvor vigtigt det er at foretage en grundig udredning af barnet med henblik på ovenstående problematikker, og hvor vigtigt det er at inddrage barnets forældre i forløbet. Ligeledes er der overvejelser over og gode erfaringer med den supplerende undervisningsorganisatoriske placering.

I rapportens anden del beskrives, hvordan der på baggrund af disse erfaringer er iværksat et egentligt sprogarbejde i 1. klasse, hvis resultat skal måles ved afslutningen af 2. klasse i forhold til trinmålene i dansk. Det drejer sig om et forløb, der skal være med til at udvide børnenes ordforråd, og der gives eksempler på, hvordan dette arbejde kan gribes an.

Skole: Lykkeskolen i Brabrand

Tema: Udviklingen af dansk som

andetsprog på Lykkeskolen

Målgruppe: 5. klassetrin

Websted: www.lykkeskolen.dk

Kontakt: Kristina Andersen, post@lykkeskolen.dk

Lykkeskolen: Udviklingen af dansk som andetsprog på Lykkeskolen

Lykkeskolen er en fri grundskole med udelukkende tosprogede elever, der næsten alle har arabisk som modersmål. Dette har gjort det muligt at iværksætte et projekt på 5. klassetrin, hvis omdrejningspunkt er et fagligt og sprogligt samarbejde mellem modersmålslærere og øvrige sprog-lærere (dansk som andetsprog og engelsk) med det mål at udvikle og styrke elevernes tosprogede udvikling, herunder

styrke deres sproglige, sociale og læringsmæssige kompetencer.

I projektrapporten gøres der, på baggrund af nyere forskning, rede for tanker og visioner med hensyn til udviklingen af dansk som andetsprog på Lykkeskolen. Herefter præsenteres projektet, der består af et undervisningsforløb rettet mod CKF-området "Viden om sprogstegnelse og egen læring" i Fælles Mål for dansk som andetsprog. Der præsenteres en detaljeret ugeplan for undervisningen i dansk som andetsprog og som bilag en plan over indholdet i lektionerne i henholdsvis dansk som andetsprog, arabisk og engelsk, hvor der arbejdes med de samme emner i en længere periode.

Elevernes udbytte af projektet er evalueret i en SMTTE-model med udgangspunkt i elevinterview, der viser, at samarbejdet mellem sprogfagene har båret frugt, hvilket kan tjene som inspiration på skoler med en lignende elevsammensætning.